

Kamila Lenkiewicz, Dominik Gogółka

Analiza procedur reagowania Policji w sytuacji ataku aktywnego zabójcy z uwzględnieniem portretu psychologicznego i czynników ryzyka

SŁOWA KLUCZOWE:

aktywny strzelec, aktywny zabójca, Policja, atak terrorystyczny, taktyka „T, Y”

Wprowadzenie

W polskim systemie prawnym oraz w przestrzeni publicznej nie istnieje zjawisko aktywnego strzelca (ang. *active shooter*), dlatego strzelanina w sieradzkim więzieniu, mord polityczny w Łodzi, szaleniec rozjeżdżający ludzi na molo w Sopocie czy morderca instruktora z chorzowskiej strzelnicy¹ zostały zakwalifikowane jako ataki szaleńców, pomimo że spełniają kryteria aktywnego zabójcy. Identyczna sytuacja miała miejsce w Stanach Zjednoczonych Ameryki w latach 90. ubiegłego wieku, kiedy przed atakiem w Columbine High School² odnotowano dziesięć podobnych ataków (w żadnym z nich nie zginęło więcej niż 5 osób). Wówczas nie potraktowano ich jako realne zagrożenie³ i nie opracowano procedur reagowania służb bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia ze strony aktywnego zabójcy. Obowiązywały standardy postępowania opracowane

¹ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca w Polsce i na świecie – analiza porównawcza*, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, 2014, s. 54–60 [praca dyplomowa – niepublikowana].

² http://www.schoolshooters.info/PL/Subject-Harris-Klebold_files/Dylan%20Klebold%27s%20Journal%20and%20Other%20Writings.pdf, 12.03.2015.

³ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 40.

na potrzeby ataku terrorystycznego, co przełożyło się na czas dotarcia do sprawcy i liczbę ofiar śmiertelnych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza stanu przygotowania Policji na atak aktywnego zabójcy oraz przedstawienie portretu psychologicznego sprawcy i czynników ryzyka.

Aktywny zabójca – seryjny czy masowy morderca?

Aktywny zabójca to osoba uzbrojona, używająca przeciwko innym broni, ujawniająca się nagle w budynku pełnym nieuzbrojonych ludzi z celem zabicia jak największej liczby osób⁴. Sprawcy wybierają miejsca, w których będą mieli łatwy dostęp do celów zanim przybędzie policja. Atak trwa do momentu interwencji służb bezpieczeństwa. Często kończy się samobójstwem sprawcy. Na miejsce ataku najczęściej wybierane są uczelnie, szkoły, zakłady pracy i centra handlowe⁵.

Aktywny zabójca często mylony jest z terrorystą lub seryjnym mordercą. Wynika to z cech wspólnych w zachowaniu i samym akcie, tj. z (1) silnej motywacji wewnętrznej, wynikającej z przekonania o słuszności własnej decyzji, która może być wzbudzona i podtrzymywana przez halucynacje i/lub urojenia⁶, (2) zamordowania, w jednym akcie, co najmniej trzech osób⁷ (3) labilności emocjonalnej, (4) poczucia odrzucenia np. przez rówieśników, wskutek zwolnienia z pracy lub odsunięcia od wykonywanych obowiązków⁸. To, co różnicuje i nie pozwala na traktowanie aktywnego zabójcy jako seryjnego mordercy lub terrorysty oraz wymusza konieczność lepszego poznania psychopatologii aktywnego zabójcy i specyfiki jego czynu (w celu opracowania procedur reagowania w sytuacji zagrożenia z jego strony), to: (1) cel dokonywanej zbrodni – terrorysta zabija w celu naruszenia istniejącego porządku prawnego, wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń oraz w celu uzyskania rozgłosu i wywołania lęku społecznego⁹. Aktywny zabójca działa aby zabić jak największą liczbę osób,

---

⁴ Tamże, s. 22; R.S. Kelly, *Active shooter, Recommendations and Analysis of Risk Mitigation*, New York City Department 2012.

⁵ R.S. Kelly, *Active shooter...*, s. 8.

⁶ R. Castleden *Seryjni mordercy*, Warszawa 2009.

⁷ P.E. Dietz, *Mass, serial and sensational homicides*, „Bulletin of the New York Academy of Medicine” 1986, vol. 62, nr 5, s. 477–491; R. Castleden, *Seryjni mordercy...*

⁸ Zob. szerzej: R. Castleden, *Seryjni mordercy...*

⁹ <http://www.unic.un.org.pl/terrorizm/definicje.php>, 19.03.2015.

zanim zostanie to uniemożliwione przez służby bezpieczeństwa, (2) brak motywu seksualnego oraz (3) brak fazy wyciszenia, w której niedokonywane są zabójstwa.

Poniżej przedstawiono zestawienie różnic między mordercami, z których wynika konieczność opracowania nowych procedur reagowania¹⁰.

Tabela 1. Różnice między typami morderców (motyw, cel i sposób działania)

	Seryjny morderca	Szalony morderca	Płatny morderca	Terrorysta	Aktywny strzelec
Motywy działania	seksualna lub psychiczna przyjemność	osobisty	finansowy	polityczne lub materialne	nieokreślone, często zabija bez motywu
Cel działania	sprawowanie władzy nad ofiarą, zaspokojenie swoich rządzy	osiągnięcie korzyści, często niematerialnych	zarobkowy	zastraszenie, wymuszenie określonych działań	nieokreślone
Sposób działania	długie przerwy między zabójstwami, tzw. faza wyciszenia; min 3 ofiary	krótkie przerwy między zabójstwami	działa głównie w środowisku kryminogennym	spektakularny, brutalny, dużo ofiar	zabicie jak największej ilości ludzi w jak najkrótszym czasie

Źródło: D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 36.

Aktywnego strzelca należy traktować jak mordercę czy terrorystę, ze szczególnym uwzględnieniem jego psychopatologii, przekładającej się na odmienne motywy i cele w działania oraz wymuszającej inne postępowanie służb bezpieczeństwa wobec zagrożenia atakiem z jego strony.

Psychologiczny portret aktywnego zabójcy

Według P.E. Dietz'a¹¹ u sprawców, którzy zamordowali więcej niż 10 osób zdiagnozowano symptomy paranoidalne. Z kolei u osób, którzy pozbawili życia więcej niż 3 osoby a mniej niż 10 dominowały objawy depresyjne, przejawiające się w: obniżonym nastroju, negatywnym i pesy-

¹⁰ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 36.

¹¹ P.E. Dietz, *Mass, serial and sensational homicides...*

mistycznym nastawieniem do życia, skłonności do wyrzutów sumienia oraz obwiniania innych za doświadczenie nieszczęścia. Z analizy przeprowadzonej przez J. Stukana¹² na grupie 28 aktywnych strzelców wynika, że 75% z nich charakteryzowało się zaburzeniami osobowości, rozumianymi jako „(...) złożony wzorzec głęboko zakorzenionych cech psychicznych, przejawiających się automatycznie w niemal każdej sferze funkcjonowania psychologicznego człowieka”¹³ oraz odznaczającymi się „mało elastycznymi reakcjami na różnorodne sytuacje indywidualne i społeczne. Reprezentują one skrajne, albo znacząco odmienne w porównaniu z przeciętnym w danej kulturze sposoby postrzegania, myślenia i odczuwania a w szczególności sposób – odnoszenia się do innych”¹⁴. Aktywni strzelcy charakteryzują się pięcioma typami zaburzeń osobowości: borderline (osobowość z pogranicza), antyspołeczna, schizotypowa, paranoiczna i narcystyczna¹⁵. Osoby z nieprawidłową osobowością charakteryzują się: (1) brakiem stabilności emocjonalnej w relacjach z innymi, co przejawia się w łatwym przechodzeniu od skrajnego idealizowania do dewaluacji innych, (2) impulsywnością i dużym lękiem przed odrzuceniem, powodującym nieprzewidywalność w działaniu, (3) brakiem poszanowania i pogwałceniem praw innych ludzi i ich uczuć oraz norm i zasad przyjętych w społeczeństwie, (4) niską odpornością na frustrację, słabą kontrolą impulsów agresywnych oraz brakiem zdolności do przeżywania poczucia winy, (5) skłonnością do obwiniania innych za swoje zachowania (często mają one poczucie bycia przeklętym, odrzuconym, pozbawionym możliwości zaspokojenia własnych potrzeb, co powoduje, iż stają się drażliwe, zawistne i nienasycone w swoich pragnieniach; inni widzą ich jako zaczepnych, zawziętych, pełnych urazy, okrutnych, niewrażliwych, pozbawionych strachu i sumienia), (6) utrwalonymi przekonaniem o wrogich intencjach ludzi w stosunku do siebie, (7) nadmierną wrażliwością na niepowodzenia i odrzucenia oraz tendencją do długotrwałego przeżywania przykrości, doświadczonej krzywdy lub lekceważenia, (8) deficytami interpersonalnymi i społecznymi, wyrażającymi się poczuciem dyskomfortu w relacjach z innymi, obawami i nieufnością, (9) brakiem umiejętności do przeżywania ciepłych uczuć oraz gniewu, (10) wygórowanym poczuciem własnej osoby, brakiem empatii i rozbudowaną potrzebą bycia

---

¹² J. Stukan, *Masowi mordercy*, Opole 2009.

¹³ T. Millon, R. Davis, *Zaburzenia osobowości we współczesnym świecie*, Warszawa 2005, s. 2.

¹⁴ Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania ICD-10, Kraków, Warszawa 2000, s. 169–172.

¹⁵ J. Stukan, *Masowi mordercy...*

podziwianym, (11) wykorzystaniem innych do realizacji własnych celów z pominięciem ich potrzeb i emocji oraz (12) brakiem sumienia¹⁶.

Zaburzenia osobowości nie są jedynymi prognostykami ataku aktywnego strzelca. Żeby do niego doszło musi wstąpić współwystępowanie następujących czynników: (1) *zawężenie sytuacyjne*, które wywołane jest narastającymi trudnościami i brakiem poczucia umiejętności poradzenia sobie z nimi, przekładające się na przeżywanie osamotnienia, osaczenia i bezradności, co w konsekwencji prowadzi do wypracowania skrajnych rozwiązań; osoba zaczyna izolować się od otoczenia, porzuca swoje zainteresowania, gdyż jej myśli obsesyjnie krążą wokół doświadczonych krzywd oraz samego aktu agresji, (2) *fantazje mordercze* – ponad 75% aktywnych strzelców fantazjowało o krzywdzeniu innych¹⁷, (3) *tłumienie agresji*, która związana jest z niską pobudliwością i wydaje się być całkowicie kontrolowana przez sprawcę¹⁸, (4) *czynniki ryzyka*, obejmujące czynniki indywidualne, rodzinne, społeczne i szkolne¹⁹. Do czynników indywidualnych zalicza się: impulsywność/hiperaktywność, która powoduje trudności z panowaniem nad impulsem i złością oraz w antypacji konsekwencji zdarzeń początkowych, doświadczenie przemocy, wystąpienie choroby psychicznej, tj. schizofrenii, zaburzeń afektywnych dwubiegunowych oraz manii, czy zażywanie substancji psychoaktywnych oraz pojawienie się agresji socjalizowanej. Czynniki związane z funkcjonowaniem rodziny to: złe warunki socjalne, fizyczne i psychiczne maltretowanie dziecka, wykorzystanie seksualne, brak konsekwencji w postawie rodziców i stosowanie kar cielesnych, konflikt pomiędzy rodzicami, brak zainteresowania i nadzoru rodzicielskiego, zachowania karalne u ojca oraz nadużywanie substancji psychoaktywnych przez rodziców. Czynniki związanymi z funkcjonowaniem dziecka w szkole są: kłopoty z adaptacją w szkole, niedojrzałość społeczna, problem z nawiązywaniem kontaktów z rówieśnikami, byciem członkiem w grupach stosujących przemoc oraz słabe wyniki w nauce. Do czynników społecznych zalicza się: ubóstwo, niski status społeczny, oglądanie scen przemocy w mediach, dostęp do broni palnej i substancji psychoaktywnych²⁰.

¹⁶ T. Millon, R. Davis, *Zaburzenia osobowości we współczesnym świecie*, Warszawa 2005, s. 2; Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania ICD-10, s. 169–172.

¹⁷ J.R. Truchan, R. Częścik, *Active shooter*, „Kultura bezpieczeństwa. Nauka – praktyka – refleksje”, Security forum wydanie specjalne 2013, s. 31–47.

¹⁸ E. Ringel, *Gdy życie traci sens: rozważania o samobójstwie*, Szczecin 1987.

¹⁹ S. Verlinden, M. Hersen, J. Thomas, *Risk factors in school shootings*, „Clinical Psychology Review” 2000, vol. 20, nr 1, s. 3–56.

²⁰ Tamże, s. 3–56.

Na podstawie analiz przypadków opisanych w literaturze przedmiotu, m.in.: sprawców zamachów w Columbine High School, Virginia Tech i na wyspie Utøya²¹, można wnioskować, iż aktywny strzelec jest samotnym mężczyzną rasy białej w wieku 20–29 lat, zamieszkałym w mieście i w czasie czynu pozostającym pod wpływem zewnętrznych czynników związanych z aktualną sytuacją życiową, np.: utratą pracy czy odrzuceniem przez rówieśników. W dzieciństwie doświadczał przemocy domowej oraz był hospitalizowany psychiatrycznie. W okresie dorastania przejawiał zaburzenia zachowania, a w czasie planowania ataku wykazywał problemy intrapsychiczne, czyli m.in. zniekształcone przekonania na swój temat i innych osób, wynikające z zaburzenia osobowości oraz zaburzeń psychotycznych, najczęściej schizofrenii paranoidalnej. Atak najczęściej jest dokonywany przy użyciu broni palnej i jest zaplanowany i przygotowany przez sprawcę²².

Procedury postępowania Policji w sytuacji ataku aktywnego zabójcy w Polsce i w USA

W kilku polskich miastach w 2014 r. przeprowadzono ćwiczenia i szkolenia ze scenariuszem ataku aktywnego strzelca²³. Na podstawie tych inicjatyw można nakreślić obszary krytyczne w przygotowaniu służb bezpieczeństwa.

Aktem prawnym obowiązującym Policję w sytuacji zagrożenia jest zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 1429²⁴, które w zawartych procedurach nie podaje schematu reagowania w przypadku ataku aktywnego zabójcy. Dlatego Policja w trakcie ćwiczeń postępuje zgodnie z punktem 3 tego zarządzenia, mówiącym o reagowaniu w sytuacji ataku terrorystycznego, w trakcie którego doszło do zajęcia obiektu, w którym przetrzymywani są zakładnicy. Reakcją na tego typu zagrożenie jest przede wszystkim izolowanie miejsca zdarzenia, wezwanie jednostki antyterrorystycznej oraz policyjnych negocjatorów. W praktyce przekłada się to na wydłużenie czasu eliminacji zagrożenia i zwiększenie liczby ofiar. W sytuacji ataku aktywnego strzelca najważniejsze jest

---

²¹ Tamże, s. 3–56.

²² J. Stukan, *Masowi mordercy...*; D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*

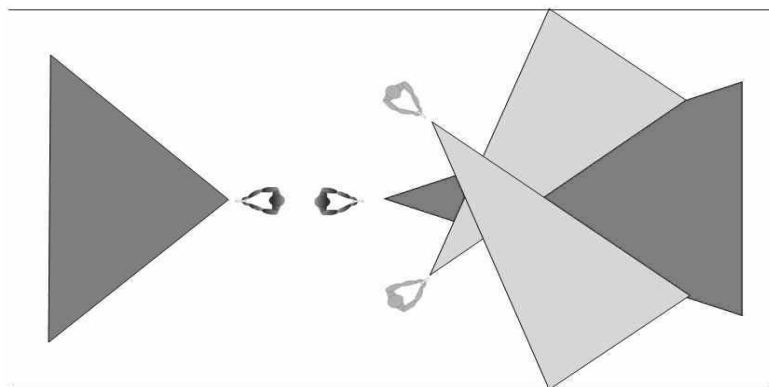
²³ Tamże, s. 66–77.

²⁴ Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych, Dz.Urz. KGP 2005, Nr 3, poz. 8, dalej powoływane jako zarządzenie nr 1429.

jak najszybsze udaremnienie realizacji celu, co jest trudne z powodu dynamicznej sytuacji, przemieszczania się sprawcy i zabijania kolejnych osób. Jak pokazują wydarzenia w Columbine High School, Virginia Tech, i na wyspie Utøya²⁵, nie ma czasu na przyjazd wyspecjalizowanych jednostek, a tylko szybkie podjęcie interwencji przez patrole przyjeżdżające jako pierwsze na miejsce zdarzenia znacznie ogranicza liczę ofiar, co potwierdzają wydarzenia z 20 lipca 2012 r. w trakcie kinowej premiery „Batman – The Dark Night Rises” w Aurora w USA.

Znaczne ograniczenie czasu interwencji przez służby bezpieczeństwa w USA uzyskano poprzez zmianę procedury postępowania w przypadku ataku aktywnego strzelca. Główny nacisk został położony na skrócenie czasu od momentu otrzymania zgłoszenia do eliminacji zagrożenia oraz na szybkość reakcji przybyłych na miejsce policjantów. W taktyce tej ważną rolę odgrywają tzw. *first responders*²⁶, czyli funkcjonariusze, którzy jako pierwsi przybyli na miejsce ataku i podejmują interwencję w szyku „T, Y”²⁷, do którego potrzebnych jest czterech funkcjonariuszy, czyli dwie załogi patrolowe.

Wykres 1. Graficzne przedstawienie szyku „T, Y”

Źródło: D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 63.

Szyk został nazwany „T, Y”, ponieważ osoby z przodu szyku, w zależności od sytuacji, mogą się przemieszczać do przodu lub do tyłu, dzięki czemu szyk przypomina literę T lub Y. Ustawienie to zapewnia funkcjonariuszom pokrycie wszystkich sektorów oraz dużą mobilność. Szybkie

²⁵ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 37–49.

²⁶ J.R. Truchan, R. Częścik, *Active shooter*, s. 40.

²⁷ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 62.

przemieszczenie się szyku w rejon działania strzelca jest kluczowym elementem, dlatego funkcjonariusze powinni kierować się w kierunku, z którego dobiegają huk wystrzałów bez dokładnego przeszukiwania całego obiektu. Taki rodzaj zachowania przez funkcjonariuszy może wzbudzić agresję i niezrozumienie wśród rannych osób, które oczekują, iż w pierwszej kolejności zostanie im udzielona pomoc przedmedyczna. Na tym etapie policjanci nie mogą udzielać pomocy rannym, ponieważ każde opóźnienie generuje kolejne ofiary śmiertelne i rannych. Jedyne, co mogą zrobić dla poszkodowanych, to pokierować ich w kierunku bezpiecznego wyjścia z budynku. Dopiero po unieszkodliwieniu napastnika można przystąpić do ewakuacji rannych. Niejednokrotnie zadanie to należy do jednostek specjalnych policji, które wezwane w trybie alarmowym mogą już być na miejscu zdarzenia. Równoległe z ewakuacją rannych należy w sposób taktyczny sprawdzić wszystkie pomieszczenia w budynku. Sprawdzenie takie może przeprowadzać jedna sekcja lub kilka z podziałem na strefy odpowiedzialności. Pomocą mogą służyć wykwalifikowane zespoły paramedyczne. Ich znajomość standardów i procedur z zagadnień czerwonej taktyki może okazać się kluczowa w ratowaniu życia ludzkiego w zdarzeniach tego typu.

Wprowadzenie w USA nowych procedur reagowania w sytuacji ataku aktywnego strzelca spowodowało znaczne ograniczenia czasu trwania akcji. W Aurora sprawca został zatrzymany po około siedmiu minutach od oddania pierwszego strzału. Oczywiście na czas reakcji Policji składa się wiele czynników, m.in.: (1) trafne rozpoznanie rodzaju zagrożenia, (2) ocena ryzyka dla cywilów, (3) czas przyjazdu patrolu policji oraz (4) czas podjęcia interwencji od momentu zgłoszenia. Na przykładzie akcji w Columbine High School wiadomo, że nie czas przyjazdu na miejsce ataku (w trakcie rozpoczęcia ataku policyjny radiowóz stał na parkingu przed stołówką szkoły, w której rozpoczął się atak), ale adekwatne rozpoznanie rodzaju zagrożenia oraz podjęcie optymalnych działań w celu niwelowania zagrożenia są kluczowymi aspektami interwencji²⁸.

Największe ćwiczenia służb bezpieczeństwa ze scenariuszem ataku aktywnego strzelca miały miejsce 20 maja 2014 r. w Opolu. Scenariusz zakładał, że na teren jednej z opolskich uczelni wtargnął uzbrojony w karabin maszynowy mężczyzna i zaczął mordować zgromadzonych w budynku ludzi. Pierwszy przybyły na miejsce patrol Policji został ostrzelany. Ranni funkcjonariusze leżeli nieprzytomni przed głównym wejściem do budynku. Kolejni przybyli na miejsce funkcjonariusze zabez-

---

²⁸ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 79.

pieczali teren, zamykali ruch na części ulicy Katowickiej, wyznaczali objazdy, wzywali na miejsce posiłki, służby medyczne i ratunkowe. Na miejsce zdarzenia wezwano również Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji (SPAP) oraz policyjnych negocjatorów, którzy nawiązali kontakt z napastnikiem i zaczęli negocjacje. W tym samym czasie jednostka antyterrorystyczna, przy wykorzystaniu tarcz balistycznych, przeprowadziła ewakuację rannych leżących przed budynkiem. Po około trzech godzinach negocjacji strzelec poddał się i został zatrzymany²⁹.

Akcja służb została przeprowadzona zgodnie z procedurą opisaną w sytuacji nr 3, zawartą w wykazie procedur zarządzenia nr 1429. Umożliwiło to zidentyfikowanie krytycznych punktów w realizacji strategii, nieuwzględniających specyfiki ataku aktywnego strzelca. Brak znajomości u policjantów (pierwszych przybyłych na miejsce zdarzenia) specyfiki działania sprawcy i charakteru zdarzenia poskutkowało ostrzelaniem ich przez sprawcę. Izolowanie zdarzenia za pomocą zabezpieczenia przyległego terenu (co jest pożądane w sytuacji zakładniczej i zgodne z zarządzeniem, w którym terroryści wysuwają żądania i chcą negocjacji) stworzyło zabójcy warunki do realizacji swojego celu, czyli zabicia jak największej liczby osób oraz wydłużenia czasu oczekiwania na pomoc medyczną. Przez ten czas sprawca dokonywał egzekucji osób będących w budynku. W sytuacji aktywnego strzelca nie ma miejsca na negocjacje, ponieważ sprawca nie jest nimi zainteresowany. W Opolu została wezwana jednostka antyterrorystyczna, która po przybyciu na miejsce zajęła się ewakuowaniem rannych z wykorzystaniem tarczy balistycznej, która spełnia swoje zadanie jedynie w pomieszczeniach i na długich ciągach komunikacyjnych.

Analizując ćwiczenia w Opolu można zauważyć wiele analogii do wydarzeń z Columbina High School³⁰. Po pierwsze, w obu sytuacjach zastosowano procedurę dedykowaną do sytuacji zakładniczych. Skutkowało to wydłużeniem czasu od momentu pierwszego strzału do zatrzymania sprawcy. Czas ten został wydłużony przez oczekiwanie przez patrole policyjne na przyjazd pododdziału antyterrorystycznego, izolowaniem miejsca incydentu oraz zastosowaniem przez antyterrorystów taktyki polegającej na dokładnym przeszukiwaniu każdego mijanego pomieszczenia, co trwało ok. 3,5 godziny.

²⁹ <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/98893,Cwiczenia-opolskiej-Policji-aktywny-strzelec-na-terenie-uczelni.html>, 24.03.2015.

³⁰ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 67–69.

Obszary krytyczne w reagowaniu na atak aktywnego strzelca w Policji

Na podstawie analizy stanu aktów prawnych obowiązujących Policję, wniosków z ćwiczeń ze scenariuszem aktywnego strzelca oraz stanu wiedzy wśród służb dotyczących psychopatologii aktywnego strzelca można wyodrębnić następujące obszary krytyczne:

Brak znajomości specyfiki ataków aktywnego zabójcy

Strzelanina w sieradzkim więzieniu³¹, mord polityczny w Łodzi, szaleniec rozjeżdżający ludzi na moło w Sopocie czy morderca instruktora z chorzowskiej strzelnicy³² zostały zakwalifikowane jako ataki szaleńców, pomimo, że u wszystkich sprawców nastąpiła koincydencja: zaburzeń osobowości, zaburzeń psychicznych, zawężenia emocjonalno-poznawczego, fantazji morderczych, tłumienia agresji oraz czynników ryzyka. Istotny przy identyfikacji sprawcy jest również cel działania osób. Wszyscy z wyżej wymienionych chcieli zabić jak największą liczbę osób.

Błędne identyfikowanie zagrożenia przez Policję

W trakcie ćwiczeń Policja wdrażała procedury z zarządzenia Komendanta Głównego nr 1429. Poskutkowało to potraktowaniem ataku aktywnego strzelca jako sytuacji zakładniczej, w której konieczna jest izolacja miejsca zdarzenia i podjęcie negocjacji. Działania te wydłużają czas, który w przypadku aktywnego zabójcy jest bardzo istotny.

Brak szkoleń

W ofercie placówek odpowiedzialnych za kształcenie funkcjonariuszy Policji nie ma szkoleń odpowiadających na wyzwania wynikające z ataku aktywnego strzelca. Szkolenia obecne w ramach kursu podstawowego nie odpowiadają w pełni, wyzwaniom współczesnych zagrożeń. R. Częścik i J.R. Truchan³³ podkreślają istotność szkoleń dotyczących specyfiki reagowania na atak aktywnego strzelca. Ich propozycja obejmuje szkolenia adresowane do funkcjonariuszy pionu kryminalnego i prewencji, obej-

---

³¹ J.R. Truchan, R. Częścik, *Active shooter*, s. 39.

³² D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 54–60.

³³ J.R. Truchan, R. Częścik, *Active shooter*, s. 43.

mujące zatrzymanie niebezpiecznych przestępców, podejmowanie interwencji wobec agresywnych i niebezpiecznych osób oraz kurs z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, w którym należy skupić się na zaopatrywaniu ran postrzałowych i silnych krwotoków. Kursy te jednak nie odpowiadają w pełni na wyzwania stawiane przez aktywnego zabójcę. Powinny zostać uzupełnione o taktykę „T, Y”, strzelanie dynamiczne i aspekty psychologiczne dotyczące sprawy ataku. Wiedza i umiejętności zdobyte podczas szkoleń powinny pozwalać właściwie rozpoznawać i skutecznie eliminować zagrożenia. Policjant musi być świadomy tego, kim jest aktywny strzelec, jak zachować się w trakcie zamachu i najważniejsze, dlaczego właśnie tak ma się zachować. Szkoleniami powinni zostać objęci wszyscy funkcjonariusze na etapie szkolenia podstawowego. Dodatkowo Policjanci powinni zostać wyposażeni w apteczkę podręczną, w której skład wchodziłyby środki do tamowania silnych krwotoków i zaopatrywania ran postrzałowych³⁴.

Stan prawny w Polsce

W literaturze przedmiotu oraz wśród funkcjonariuszy prowadzona jest dyskusja dotycząca uprawnień Policji w sytuacji zagrożenia. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej³⁵ (uchyliła m.in. art. 17 ustawy o Policji³⁶) umożliwia oddanie strzału bez ostrzeżenia i z pominięciem zasady wyrządzenia jak najmniejszej szkody osobie, do której się strzela, co jest szczególnie ważne w przypadku aktywnego zabójcy.

Ponadto w sytuacji kryzysowej Policję obowiązują procedury zawarte w zarządzeniu nr 1429. Zgodnie z jego treścią, atak aktywnego zabójcy, który przy zastosowaniu taktyki „T, Y” powinien zostać rozwiązany przez pierwsze przybyłe na miejsce patrole, zamienia się w operację Policji dowodzoną przez komendanta danej jednostki lub komendanta powiatowego, na którego terenie doszło do incydentu. Często akcją kierują osoby, które nie są specjalistami w danej dziedzinie i nie wykorzystują w pełni zasobów, którymi dysponują³⁷. Na ten aspekt zarządzania szczególnie uwagę zwraca raport przygotowany przez służby norweskie po

³⁴ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 81.

³⁵ Dz.U. 2013, poz. 628, ze zm.

³⁶ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. 2015, poz. 355, ze zm.

³⁷ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 83.

ataku A. Breivik'a³⁸. W raporcie tym zauważono, iż znaczna liczba ofiar spowodowana była chaotycznie prowadzoną akcją wynikającą ze słabego stanu wyszkolenia policji i niekompetencji osób dowodzących.

Wnioski

Zjawisko aktywnego strzelca jest coraz większym zagrożeniem. Analizując sytuację w USA w latach 90. XX wieku odnosi się wrażenie, iż w Polsce występuje dużo analogii do tamtego okresu. Dlatego ważne jest żeby już teraz rozpocząć prace nad opracowaniem procedur reagowania w sytuacji zagrożenia. Słabymi punktami polskiej Policji są: (1) brak świadomości wśród policjantów specyfiki działania aktywnego zabójcy, (2) brak procedur działania na wypadek ataku aktywnego strzelca, (3) brak procedur współdziałania wielu służb porządkowych: Policja, straż pożarna, straż miejska, ochrona miejsca, w którym następuje atak, (4) zarządzanie w sytuacji zagrożenia przez osoby niemające kompetencji w obszarze m.in. zarządzania jednostkami specjalnymi lub funkcjonariuszami Policji.

Uważa się, iż kluczowym i priorytetowym działaniem Policji powinno być zbudowanie wśród funkcjonariuszy Policji świadomości współczesnych zagrożeń, ze szczególnym uwzględnieniem aktywnego zabójcy. Korzystając z doświadczeń Norwegii po ataku Breivicka, w Polsce powinny zostać wdrożone następujące działania: (1) wprowadzenie realistycznych ćwiczeń, również w obiektach administracji rządowej, (2) podniesienie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych poziomu gotowości oraz zwiększenie poziomu koordynacji i zarządzania Policją i innymi tego typu służbami, (3) stworzenie przez Komendę Główną Policji realnego i przejrzystego systemu zarządzania sytuacjami kryzysowymi, w którym zdefiniowane są cele, priorytety oraz potrzebne siły i środki, (4) stworzenie sprawnego systemu alarmowego oraz mobilizacyjnego dla funkcjonariuszy, (5) wyposażenie indywidualnych patroli policyjnych w urządzenia z dostępem do systemu przekazywania informacji zarówno pisemnej, jak i wizualnej, umożliwiające komunikację na wszystkich poziomach wewnątrz Policji.

Analizując stan Policji w Polsce odnaleźć można wiele analogii z norweską policją przed atakiem na wyspie Utøya. Dlatego zalecenia

---

³⁸ A.B. Gjørvi, R.L. Auglend, L. Bokhari, E.S. Enger, [wielu autorów], *Rapport fra 22. Juli-kommisjonen*, Norges offentlige utredninger, 2012.

opracowane przez komisję norweską znajdują zastosowanie wobec polskich służb. W Polsce powoli zaczyna dostrzegać się zagrożenie atakiem aktywnego strzelca. Dobrą praktykę wprowadzają ćwiczenia przeprowadzone w Warszawie w 2013 r.³⁹, w których oprócz Policji uczestniczyli przedstawiciele Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego m.st. Warszawy, Ministerstwa Oświaty, Rady Pedagogiczne III Liceum Ogólnokształcącego im. Gen. Sowińskiego w Warszawie oraz Komendy Stołecznej Policji. Zdarzenie obejmowało: (1) budowanie świadomości wśród uczestników ćwiczeń na temat psychopatologii sprawcy, jego celu i sposobu działania, (2) ćwiczenia z udziałem Policji i zastosowaniem taktyki „T, Y” oraz (3) opracowanie broszury dla szkół dotyczącej procedur postępowania w sytuacji ataku aktywnego strzelca. Wydaje się, iż ćwiczenie może pełnić rolę modelowego. Powinno być rozbudowane o kolejne służby bezpieczeństwa oraz posłużyć do opracowania procedur reagowania i współpracy wszystkich służb w Polsce.

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł jest próbą scharakteryzowania zjawiska aktywnego strzelca, ze szczególnym uwzględnieniem stanu przygotowania Policji na tego rodzaju zagrożenie. Na podstawie przeprowadzonej analizy dokumentów prawnych oraz raportów z ćwiczeń (ze scenariuszem aktywnego strzelca) można wnioskować, iż poziom przygotowania polskiej Policji jest porównywalny do policji norweskiej sprzed ataku A. Breivik'a a wiedza do poziomu wiedzy służb bezpieczeństwa USA sprzed ataku w Columbine High School.

Kamila Lenkiewicz, Dominik Gogółka

ANALYSIS OF THE POLICE RESPONSE PROCEDURES IN CASE OF AN ACTIVE SHOOTER ATTACK, TAKING INTO ACCOUNT THE PSYCHOLOGICAL IMAGE AND RISK FACTORS

This article is an attempt to characterize the phenomenon of active shooter, with emphasis on the state of preparation of the Police on this kind of threat. Based on the analysis of legal documents, reports of the exercises (with an active shooter scenario), it can be concluded that the level of preparedness of the polish police is

---

³⁹ D. Gogółka, *Działania Policji wobec aktywnego strzelca...*, s. 74–77.

comparable to the Norwegian police before the A. Breivik attack and knowledge to the level of knowledge of the US security services before the attack at Columbine High School.

KEY WORDS: *active shooter, active killer, Police, terrorist attack, tactic "T, Y"*

Bibliografia

- Castleden R., *Seryjni mordercy*, Warszawa 2009.
- Dietz P.E., *Mass, serial and sensational homicides*, „Bulletin of the New York Academy of Medicine” 1986, vol. 62, nr 5.
- Gogółka D., *Działania Policji wobec aktywnego strzelca w Polsce i na świecie – analiza porównawcza*, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, 2014 [praca dyplomowa – niepublikowana].
- Kelly R.S. *Active shooter, Recommendations and Analysis of Risk Mitigation* New York City Department, New York 2012.
- Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania ICD-10, Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne „Vesalius”, Instytut Psychiatrii i Neurologii Kraków–Warszawa 2000.
- Ringel E., *Gdy życie traci sens: rozważania o samobójstwie*, Szczecin 1987.
- Stukan J., *Masowi Mordercy*, Opole 2009.
- Truchan J.R., Częścik R., *Active shooter*, „Kultura bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” Security forum wydanie specjalne 2013.
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz.U. 2013, poz. 628, ze zm.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. 2015, poz. 355, ze zm.
- Verlinden S., Hersen M., Thomas J., *Risk factors in school shootings*, *Clinical Psychology Review* 2000, vol. 20, nr 1.
- Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych, Dz.Urz. KGP 2005, Nr 3, poz. 8.